

PROGRAM PODPORY
ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRANIČÍ

Závěrečná zpráva o působení lektorky/lektora

Akademický rok: 2019/20

Destinace: Německo, Lipsko

Jméno, příjmení: Ctirad Sedlák

Místo působení (univerzita, fakulta, příp. katedra/ústav): Universität Leipzig, Institut für Slavistik,

Úvodem

Jako snad na všech univerzitách světa, i na Lipské univerzitě epidemie koronaviru radikálně změnila způsob výuky i kontaktu se studenty a kolegy. Tomuto bodu, v němž se uplynulý akademický rok nejvíce odlišuje od předchozích, se budu věnovat hlavně v poslední části zprávy. Nejdříve však uvedu stručné informace obecného rázu.

I. Charakteristika institutu, možnosti studia, skladba studentů

Slavistika patří na Lipské univerzitě mezi zavedené obory; v různých formách se tu slovanské jazyky zkoumají a vyučují od první poloviny 19. století. Dnes se činnost Ústavu slavistiky¹ soustřeďuje na čtyři základní oblasti: západní, východní a jižní slavistiku a didaktiku slovanských jazyků. Západní slovanské jazyky lze studovat v několika modalitách:

A) Bakalářský studijní program *Westslawistik* (Západní slavistika) je kombinací bohemistiky a polonistiky, umožňuje však také vyhranit se čistě bohemisticky nebo polonisticky. Tato možnost profilovat se jako ryzí bohemista či polonista je specifikem lipského pracoviště a je v německém kontextu ojedinělá.

¹ *Institut für Slavistik* – tradičně psáno s jednoduchým „v“, na rozdíl od oficiálních označení jednotlivých studijních programů.

B) Bakalářský studijní program „B. A. Plus“ *Westslawistik Interkulturell* se obsahově do značné míry shoduje s předchozím programem, ale je delší o rok, který studenti stráví v zahraničí: je to jeden semestr ve Vratislavi a jeden semestr v Praze. Během zahraničního pobytu studenti absolvují i stáž v některé z tamních kulturních institucí.

C) *Interkulturelle Kommunikation und Translation Tschechisch – Deutsch*² je společný program lipské slavistiky, Ústavu aplikované lingvistiky a translologie Lipské univerzity a Ústavu translologie Univerzity Karlovy. Absolventi získávají diplom z obou univerzit. Tento obor vzbudil v posledních letech poměrně velkou pozornost mezi německými i českými studenty, zájem značně převyšuje počet nabízených míst.

D) Studium učitelství probíhá ve třech studijních programech: pro střední školy, pro gymnázia (tzv. „Höheres Lehramt“) a jako rozšiřující studium.

E) Po absolvování bakalářského studia je možné nastoupit do magisterského studijního programu *Slawistik* (Slavistika). Zde již není možné profilovat se jako bohemista, ale je možné zaměřit se v návaznosti na předchozí bakalářské studium buď na západní, nebo na východní slavistiku. Výuka se soustřeďuje na komparativní aspekty jednotlivých slovanských jazyků a kulturních okruhů.

F) Bakalářské studium na Lipské univerzitě sestává kromě hlavního oboru („Kernfach“, viz A-C) ještě z klíčových kvalifikací a volitelných předmětů. Tyto volitelné předměty si studenti mohou volit prakticky z celé nabídky fakulty. Pokud si studenti z jiných ústavů zvolí tři předměty na Ústavu slavistiky (např. v oboru bohemistiky), stávají se tyto tři předměty tzv. malým volitelným oborem („kleines Wahlfach“). V případě šesti předmětů jde o velký volitelný obor („großes Wahlfach“). To studentům jednak garantuje přednostní zapsání do modulů a jednak představuje v podstatě další studijní obor, takže student, který ke svému hlavnímu (neslavistickému) oboru přibírá šest bohemistických/slavistických předmětů, nakonec absolvuje dvouoborové studium a stává se i bohemistou/slavistou, byť nejde o jeho hlavní obor.

² Oficiální český název zní *Mezikulturní komunikace čeština – němčina*.

G) Tzv. klíčové kvalifikace („Schlüsselqualifikationen“) jsou dodatkové předměty, které si studenti jiných oborů mohou vybírat z nabídky Ústavu slavistiky. Typicky je to jazyková výuka, ale mohou to být i literárněvědné semináře či semináře z kulturních studií.

Pokud jde o jazykovou výuku, vedle ‚hlavních‘ jazyků, tedy češtiny, polštiny a ruštiny, poskytuje institut také kurzy ukrajinštiny, bulharštiny a „BKSM“ (bosenštiny, chorvatštiny, srbštiny, černohorštiny). Pro lužickou srbštinu existuje v Lipsku zvláštní institut. Samostatně vyčleněna je onomastika, již lze zapsat jako volitelný předmět nebo klíčovou kvalifikaci.

Shrnutí: Jak je uvedeno v bodech A-E, bohemistiku, popř. západní slavistiku se specializací na češtinu je možné studovat v několika formách jako hlavní obor. Zároveň si studenti jiných oborů zapisují bohemistické předměty včetně výuky češtiny v rámci volitelných předmětů a/nebo klíčových kvalifikací a mohou si zvolit bohemistiku i jako vedlejší obor, v kterém získají diplom (body F a G). V jednotlivých studijních skupinách se tito studenti mísí, způsobuje to i jistou fluktuaci během semestru (např. ne každý je rozhodnut, zda půjde ke zkoušce a nechá si předmět započíst; obecně kmenoví studenti vytrvávají déle a projevují větší disciplínu v docházce, která je nepovinná), takže je pro lektora i pro vedení ústavu obtížné stanovit v daný moment přesný počet studentů využívajících studijní nabídku ústavu. Důležité je, že čeština a bohemistické předměty jsou pro studenty dlouhodobě atraktivní. Ze zápisových listin vyplývá, že mezi účastníky jsou studenti magisterského programu *Slavistika* (rusisté, kteří potřebují základy západoslovanského jazyka) a ze studentů bakalářských programů především germanisté, sorabisté, východní slavisté, obecní lingvisté a dále romanisté, skandinavisté, uměnovědci a v r. 2017 i jedna matematická.

V závěru tohoto oddílu je potřeba zdůraznit, co lipský Ústav slavistiky odlišuje od jiných:

- možnost specializovat se už od 1. ročníku čistě bohemisticky či polonisticky
- společný studijní obor lipské a pražské univerzity *Mezikulturní komunikace čeština – němčina*
- o prestiži institutu vypovídá i to, že právě v jeho rámci funguje tzv. *Namenberatungsstelle* (poradna pro rodná jména, příjmení a místní jména) s působností pro celé Německo.

II. Výuka, počty studentů, spolupráce se stálou lektorkou češtiny

Úvazek lektora MŠMT není pevně dán počtem hodin pro každý semestr stejně; při přidělování výuky se vychází z potřeb aktuálního studijního plánu; úvazek lektora se zatím pohyboval mezi 10 a 16 hodinami za týden, v akademickém roce 2019/20 to bylo v zimním semestru 16 hodin týdně a v letním podle původního plánu 14 (koronavirus to pak změnil zase na 16; o tom dále). K tomu se přidružuje intenzivní kurz po zimním semestru (viz níže), jedna konzultace týdně a 3 - 4 konzultace během každého zkouškového období. Počítá se také s tím, že vyučující pravidelně věnují čas aktualizaci e-learningové platformy Moodle (ideálně po každé výuce).

V zimním semestru 2019/20 jsem vyučoval třikrát týdně předmět *Čeština 1* (paralelně se stálou lektorkou češtiny Dagmar Žídkovou-Gunter) a třikrát týdně měl tzv. tutoria, která lze charakterizovat jako dodatková jazyková cvičení. Jedno tutorium doprovázelo kurz *Čeština 1* a bylo navštěvováno účastníky obou paralelních kurzů češtiny pro začátečníky, další dvě (jedno předepsané, druhé domluvené se studenty kvůli kolizím v rozvrhu) byla určena studentům třetího semestru, kteří studují modul zahrnující kurz *Čeština 3* a seminář z morfologie.

Studenti 1. ročníku slavistiky a zájemci z řad neslavistů navštěvují v zimním semestru přednášky nazvané *Úvod do slavistické literární vědy*. Jelikož se přednášející specializuje na východní slavistiku a ruskou literaturu, studenti západní slavistiky se zajímali o případný dodatkový předmět zaměřený na český a polský kulturní okruh. Lektor tedy v r. 2018 navrhl, že se takového předmětu ujme. Do studijní nabídky byl zaveden ve formě tutoria a skutečně se vytvořila skupina studentů, kteří pravidelně docházeli a chválili možnost prohlubovat poznatky z přednášky s pomocí textů českých i polských autorů. V uplynulém roce toto tutorium opět vedl lektor.

Kromě toho v zimním semestru vedl literárněvědný seminář nazvaný *Recepce francouzského naturalismu v české a polské literatuře*. Tento seminář byl formou tutoria přiřazen k seminářům z dějin české a polské literatury 19. století.

Celkem bylo v zimním semestru přiděleno 14 hodin výuky, další dvě hodiny představovalo dodatečné tutorium pro 3. semestr.

K zimnímu semestru obvykle patří ještě intenzivní kurz před zkouškou z *Češtiny 1*. Probíhá vždy na konci března, trvá čtyři a půl dne, poslední den následuje písemná zkouška. Jelikož mezi koncem výuky v zimním semestru a plánovaným termínem kurzu leží asi sedm týdnů volna,

lektor se domlouvá se studenty, že jim na dálku bude během této cézury k dispozici, aby mohli opakovat, psát texty a dostávat zpětnou vazbu, zkrátka aby nezapomněli svou češtinu. Tomuto cíli napomáhá i společná konverzace v programu Google Docs (viz můj článek v *Krajinách češtiny* č. 10) a také pravidelné uveřejňování opakovacích cvičení a klíčů v půltýdenním rytmu. Někteří studenti využili nabídky lépe a posílali mi ke korektuře své texty.

Intenzivní kurz se nakonec nemohl konat (situace se ujasnila teprve v druhé polovině března, kdy byly uzavřeny hranice), a proto lektor a paní Žídková-Gunter nabídli studentům v letním semestru jako náhradu vyšší hodinovou dotaci (čtyři lekce týdně + tutorium).

Čeština 2 probíhala tedy, počítáme-li i tutorium, pětkrát týdně. Tutorium měl na starosti lektor, ze čtyř standardních lekcí jsme po jedné vedli samostatně a dvě společně. Celá skupina díky tomu (a díky střídání učebních technik a médií; k tomu viz poslední bod) zažila rozdílné didaktické přístupy i podoby češtiny u nás rodilých mluvčích.

Stejně jako v minulém roce lektor ještě vedl: tutorium k *Češtině 4* a semináři z lexikologie a slovo tvorby; předmět pro studenty magisterského studijního programu zvaný *Produkce mluvených textů*; účastnil se paralelního předmětu *Produkce psaných textů*; a vzhledem ke své literárněvědné orientaci se opět ujal kurzu *Literaturwissenschaftliche Analysekatogorien* (Kategorie literárněvědné analýzy), který je součástí modulu věnovaného literární teorii. S kolegou-garantem modulu se vyučující rozhodl více provázat jednotlivé předměty a zadat seminární práce tak, aby studenti museli zpracovat látku celého modulu. Společné hodnocení prvních prací právě probíhá a další budou brzy následovat.

Pokud jde o počty studentů v předmětech lektorem vedených:

V zimním semestru bylo do paralelních kurzů *Čeština 1* zapsáno 19 lidí, z nichž 12 docházelo do kurzu lektora, někteří ze skupiny paní Žídkové-Gunter docházeli do jeho tutorií, a protože zkoušku provádějí oba lektoři a oba společně připravují zkušební testy, jsou přítomni při zkouškách, opravují testy a známkují, všichni studenti jsou považováni za studenty obou lektorů. V letním semestru bylo do *Češtiny 2* zapsáno celkem 11 studentů (odpadli ti, kteří potřebovali do svého studijního plánu jen jeden semestr češtiny, např. studenti magisterského studia a studenti neslavistických oborů).

Do *Produkce mluvených/psaných textů* (předmět v rámci magisterského studia) chodilo tentokrát 12 lidí, někteří se účastnili z čistého zájmu a neskládali zkoušku. Lze uvažovat o tom,

že vyšší zájem byl dán i distanční formou výuky. V semináři literárněvědné analýzy je zapsáno 28 studentů (celkový počet návštěvníků modulu včetně příležitostných byl přibližně 40), přinejmenším část z nich hodlá ukončit modul seminární prací. Jsou to studenti 1. – 4. ročníku, slavisté i neslavisté, z nejrůznějších oborů, především germanisté.

Poměrně velký rozdíl mezi počty zapsaných studentů v jednotlivých předmětech je způsoben jevem, o kterém již bylo psáno: kromě kmenových studentů se výuky účastní i lidé z jiných oborů. Čeština 1 ze zřejmých důvodů láká víc zájemců než předměty pro pokročilejší úroveň; literárněvědné semináře bývají vybírány podle zájmu o dané téma a spíše nezávisle na jazykových dovednostech; v obou případech lze počítat s vyššími počty účastníků. Tutoria a *Produkce mluvených textů* jsou určeny primárně studentům slavistiky a mohou být sice navštěvovány i neslavisty, ti si však zřejmě raději vybírají klasické kurzy češtiny pro začátečníky než pokročilejší moduly, kde je třeba absolvovat i lingvistické semináře. Tvorba titulků v *Produkcí* přitahuje i studenty, kteří si předmět nezapisují a přicházejí jen za čistým intelektuálním potěšením.

Výše uvedené počty zahrnují samozřejmě i lidi, kteří se během semestru účastní několika předmětů. Pokud se toto „překrývání“ odečte, lze počty studentů v jednotlivých ročnících vyčíslit přibližně takto: 1. ročník – 24; 2. ročník – 19; 3. ročník – 18; 4. ročník – 5; 5. ročník – 5. Tato čísla je však třeba brát s rezervou v souvislosti s tím, co už bylo řečeno, a také s odlišnou organizací studia v Lipsku (relevantní jednotkou nejsou ročníky, nýbrž semestry a bakalářské a magisterské studijní programy).

Spolupráce se stálou lektorkou Dagmar Žídkovou-Gunter je harmonická, jsme prakticky stále v kontaktu e-mailem, osobně a přes Skype a koordinujeme výuku v začátečnických kurzech a v *Produkcí mluvených/psaných textů*. Společná domluva je o to důležitější, že se ve svých kurzech snažíme o přesahy mimo klasickou jazykovou výuku (spojování skupin, filmová řada, tvorba německých titulků k filmům *Jára Cimrman, ležící, spící* a *Rozpuštěný a vypuštěný*).

III. Činnost nad rámec pracovních povinností, zapojení do aktivit institutu

Od počátku působení na lipském lektorátu se lektor snaží vyvíjet činnost nad rámec přidělených učebních povinností a zapojovat se do života ústavu. Kolektiv Ústavu slavistiky je

velmi soudržný, často se společně konzultují otázky výuky, skladby studijních programů, koordinace jednotlivých vyučujících v rámci modulů, mimovýukové činnosti apod.

V každém semestru vyučující nabízí dodatečné tutorium, určené primárně některým studentům, kteří neměli v rozvrhu místo na standardně pořádané tutorium, ale navštěvované i obzvláště motivovanými studenty. Dlužno poznamenat, že i když jsou tutoria považována „jen“ za doplněk výuky a jsou nepovinná, studenti se přesto účastní s takřka železnou pravidelností.

Během zkouškového období lektor pro studenty připravoval dodatečná cvičení a klíče, aby jejich čeština „nezakrněla“ během téměř dvouměsíční přestávky mezi koncem výuky a klauzurou (která se však kvůli koronaviru nakonec konala až uprostřed letního semestru).

Udržování jazykových kompetencí měla posloužit i jistá inovace: virtuální rozhovor v kolaborativním textovém editoru (v ak. r. 2017/18 Firepad, v následujících letech Google Docs). Jedná se o „nenáležitě“ využití programu, který obvykle slouží kolektivnímu vytváření textových souborů. V případě naší virtuální konverzace se studenty však nejde o vytvoření uceleného souboru, nýbrž o průběžné přispívání, o částečnou simulaci spontánní konverzace, v níž je prostor i pro opravy chyb, vysvětlování jednotlivých jazykových problémů a příležitostné jazykové a kulturní exkurzy.

Touž platformu jsme s Dagmar Žídkovou-Gunter využili i při překladu titulků k filmům *Jára Cimrman, ležící, spící* (letní semestr 2018) a *Rozpuštěný a vypuštěný* (letní semestry 2019 a 2020). České titulky, které bylo potřeba nejdříve z odposlechu přepsat a načasovat, studenti překládali samostatně do němčiny, jejich verze pak byly každý týden předmětem skupinové diskuse a z ní vzešla konečná verze dané repliky. První rok jsme nejdříve pracovali „postaru“ opakovaným přepisováním ve Wordu, posíláním e-mailů a tisknutím jednotlivých částí. Google Docs nám umožnil práci značně urychlit a všichni účastníci měli nejaktuálnější verzi titulků neustále k dispozici. Studenti překládali titulky online, mohli okamžitě porovnávat svou verzi s ostatními, konečné znění pak bylo zapisováno online. Nový systém umožnil částečně eliminovat tisk a pracovat na laptotech a na počítači v seminární místnosti. V letošním roce jsme využili Google Docs během distanční fáze výuky. Titulky k Cimrmanovi jsme dokončili a promítli během začátku zimního semestru 2018. Projevil o ně zájem i Národní filmový archiv, touto dobou je už má k dispozici a může je případným zájemcům poskytnout. *Rozpuštěný a*

vypuštěný je téměř hotový a musí být na začátku následujícího zimního semestru jen doladěn. I tyto titulky budou poskytnuty Národnímu filmovému archivu.³

V lednu se na Lipské univerzitě opět konal den otevřených dveří a zájemci z řad veřejnosti a především studentů gymnázií se mohli dostavit na standardní lekce se studenty-začátečníky a aktivně se zapojit do vyučování. Vzhledem k velikosti slavistiky jako oboru a specifikům lipského pracoviště je den otevřených dveří považován za důležitou ‚reklamu‘, která může rozšířit povědomí o možnostech studia slovanské filologie mezi středoškoláky, proto se lektor připojil s dvěma ukázkovými lekcemi.

V zimním semestru lektor pomáhal při organizaci filmové řady věnované českým spisovatelům. V letním semestru byla v plánu organizace cyklu filmů Juraje Herze, ale kvůli koronaviru z této akce (prozatím) sešlo.

V zájmu koordinace tutoria k úvodu do literární vědy s obsahem modulu vyučující po celý zimní semestr navštěvoval příslušné přednášky.

Zapojil se do komise/pracovní skupiny, která se zabývá změnami v kurikulu magisterského studijního programu Slavistika.

Lektor pracuje na novém studijním průvodci, v němž budou studentům názorně představeny citační styly, rizika plagiátu apod. Před epidemií jsme tento materiál s kolegy konzultovali na pravidelných schůzkách.

Spolková země Sasko nabízí vysokoškolským učitelům různé možnosti didaktických školení, některá jsou organizována v rámci Lipské univerzity, další jsou v kompetencích jiných institucí (vysokých škol apod.). V letním semestru byla nabídka rozšířena o online workshopy spojené s překonáváním komplikací distanční výuky; některých školení vyučující využil.

Lektor se samozřejmě účastní akcí ústavu, přednášek hostujících profesorů (i v roli moderátora), informačních schůzek se stipendisty atd. Studentům je stále k dispozici, když potřebují poradit, doporučit studijní materiál, provést korekturu či dovézt z České republiky knihy.

³ K práci s Google Docs viz 10. číslo Krajín češtiny; o titulcích k filmu *Jára Cimrman, ležící, spící* viz 11. číslo KČ.

Setkání lektorů ČJC v Německu bylo kvůli koronaviru přesunuto na Zoom. Místo jednoho několikadenního soustředění jsme se rozhodli uskutečnit více kratších setkání během semestru.

Vyučující vytvořil nové, modernější, uživatelsky příjemnější a reprezentativnější internetové stránky pro studenty, na nichž původně uveřejňoval učební materiály a domácí úkoly, ale nyní, kdy využívá plně platformu Moodle, na stránkách spíše informuje o aktuálních akcích, k dispozici jsou odkazy na lingvistické databáze, seznam jím spravovaných knih apod.:

<http://bohemistika.weebly.com>

IV. Pracovní podmínky, vybavenost pracoviště

Nezuerli-pandemie, většina výuky probíhá v „původním“ univerzitním areálu v centru města. Uvozovky jsou uvedeny proto, že ze staré univerzitní budovy po 2. světové válce a demolicích roku 1968 zůstal jediný portál. Univerzitní kampus má stále víceméně půdorys někdejšího kláštera, v jehož zdech se univerzita po staletí nacházela, ale dnešní budovy pocházejí částečně ze 70. let, částečně z doby popřevratové. V tzv. Neues Seminargebäude jsou k dispozici poměrně spartánsky zařízené učebny, některé vybavené interaktivní tabulí, některé počítačem a projektorem, některé jen bílou či zelenou tabulí. V Hörsaalgebäude je možné zamluvit místnosti lépe vybavené technikou, ale s horším komfortem pro studenty. Tam zpravidla probíhá filmová řada. V Augusteu se nacházejí multimedialní místnosti, využívané např. při překladových cvičeních. Při přípravě rozvrhu není přese všechnu snahu sekretariátu vždy možné zohlednit všechna přání vyučujícího ohledně vybavenosti učebny, takže průběh a formát výuky je do jisté míry dán rozdíly mezi technickými prostředky, které jsou v přidělené učebně k dispozici. Institut nemá trvale rezervované místnosti, takže není možné zřídit např. „češtinářskou“ učebnu, v níž by visely mapy, fotografie, gramatické přehledy atd.

Samotný institut se nachází ve velkoryse navržené nové budově asi 15-20 minut chůze od centra, v tzv. Hudební čtvrti, naproti univerzitní knihovně. Český lektor sdílí místnost s polskou lektorkou, pracovna je dobře vybavena, každý má k dispozici svůj počítač s rychlým internetem a Windows 10, tiskárnu, knihovnu, v pracovně je i místo pro menší seminární skupinu v počtu 3-4 lidí. V prostorech institutu se nachází jedna učebna, která se využívá pro různé akce i pro výuku. V přízemí je jeden větší přednáškový sál.

Univerzitní knihovna Albertina je umístěna v impozantní stavbě z konce 19. století, byla značně poškozena bombardováním za 2. sv. války, ale v nedávných letech rekonstruována (získala za to i ocenění), a vládne v ní příjemně neformální režim: člověk neprochází vrátnicí, nelegitimuje se, nemusí si odkládat věci, může si vybírat knihy i z „veřejného skladu“ a oddělení slavistiky je snad to nejlépe přístupné vůbec. Před několika lety byla asi polovina knih přestěhována z těsného, odlehlého mezipatra do „veřejného skladu“, a tím se aspoň část slavistického fondu stala bezbariérovým.

Z nutnosti přecházet mezi institutem a Seminargebäude vyplývají různé praktické důsledky: přestávky jsou sice dost dlouhé na to, aby člověk stihl dojít z jedné budovy do druhé, ale není vždy dost dobře možné zdržet se se studenty po vyučování déle než pár minut. Zároveň relativní „odlehlost“ institutu od míst, kde studenti tráví nejvíc času, demotivuje většinu studentů, pokud jde o návštěvnost konzultačních hodin: raději s učiteli mluví o přestávkách v Seminargebäude či píšou e-maily. Výukové materiály, počítač, přehrávač apod. je nutné přinášet a odnášet, v učebnách nelze nic zamknout. To nejsou stížnosti, jen fakta, se kterými je nutno počítat. Naštěstí si vyučující mohou v seminární budově (zdarma) pronajmout malou skříňku; lektor v ní mívá zpravidla přehrávač zapůjčený DZS a různé názorné pomůcky pro češtináře-začátečníky. V Seminargebäude se také nacházela mediatéka, v níž bylo možné zásobit se křídami, fixami, půjčit si přehrávač, reproduktory, datový kabel pro připojení vlastního laptopu atd. Od minulého letního semestru však mediatéka nefunguje, technické vybavení se nepůjčuje, pomoc s obsluhou techniky v místnostech se poskytuje po předchozí domluvě a křídly, fixy a houby si vyučující mají oficiálně kupovat sami.

V areálu jsou rozmístěny počítačové učebny a kopírky. Počítače lze používat se stejnými hesly jako v pracovně, ale soubory jsou uloženy jen v daném počítači, takže např. po přihlášení v počítačovém sále č. 1 se dostanete k určitým souborům, po přihlášení k počítači v pracovně zase k jiným. Obecně v oblasti IT nepanuje v Lipsku jednotný systém: pracovník dostane několik uživatelských jmen (pro svůj počítač, pro Moodle, pro e-mail...), nemá virtuální úložiště dostupné z každého počítače, program pro správu předmětů a zapisování známek Almaweb není propojený s e-mailovým klientem, sdělení rektorátu lze číst jen v univerzitní síti atd. Ve všech budovách se lze přihlásit k síti Eduroam, způsob přihlášení se však liší podle operačního systému a koncového zařízení, konkrétně uživatelé iOS a macOS mají před sebou komplikovanější proceduru, a Eduroam nemá všude stabilní signál. V následujícím zimním

semestru to zřejmě způsobí problémy některým studentům, až se budou chtít účastnit online výuky a zároveň setrvávat na univerzitě kvůli prezenčním seminářům.

Kopírovat je možné na různých místech, platí stále táž karta, na některé kopírky lze posílat dokumenty přímo z počítače. Papír k tisku je přidělován podle potřeby, na kopírování není stanoven limit. I v průběhu semestru si lektor mohl zamluvit učebny např. pro filmové projekce nebo neoficiální tutorium. Institut ochotně proplácí náklady na tisk plakátů k filmové řadě. Vcelku jsou tedy podmínky k práci velkorysé. Příjemné pro pracovníky i studenty je také umístění obou pracovišť: kampus v centru města, institut v krásně zachované Hudební čtvrti plné historizující architektury a zeleně, několik kroků od knihovny.

Především však panuje v Ústavu slavistiky příjemná, kolegiální atmosféra, kdykoli je možné obrátit se na kolegy a nadřízené o pomoc či radu, také studentům se vychází všemožně vstříc. O udržení zahraničního lektorátu je velký zájem.

V. Lektorát za časů covidu

V únoru a březnu na Lipské univerzitě normálně neprobíhá výuka, teprve na konci března se koná intenzivní kurz češtiny před zkouškou na úrovni A1. Když byly v polovině března uzavřeny hranice a posléze padlo rozhodnutí o přesunutí veškeré výuky na online platformy, semestr byl ještě před námi a měli jsme trochu času se připravit. Z vyšších míst nejdříve zaznívalo, že distanční fáze bude trvat měsíc a na začátku května se vrátí běžné vyučování. Později bylo distanční vyučování prodlouženo do konce semestru a také zkoušky měly proběhnout online. Jako důležité se ukázaly tři principy, jimiž se vyučování mělo řídit:

1. Online výuka bez výjimky. Studenti nemuseli cestovat do Lipska, aby mohli *některé* předměty absolvovat na místě – na rozdíl od nastávajícího zimního semestru, který bude „hybridní“.
2. „Časově posunutá výuka“ jako základní formát. Univerzita stanovila, že vyučující mohou vyučování pojmout vlastně jako běžné dálkové studium: jsou zpřístupněny materiály, studenti se připravují ve svém čase podle vlastních možností, odevzdávají úkoly, kontakt je individuální. Skupinové vyučování přes Skype/Zoom apod. je na dobré vůli vyučujícího. Tento formát, který měl zajistit, že výuka bude zajištěna i při nedostatečném technickém zázemí, slabém internetu, zdravotních potížích atd., vytvořil jisté minimum, na němž bylo

možné stavět. Všichni pracovníci Ústavu slavistiky dobrou vůli měli a rozhodli se učit ‚doopravdy‘, tedy scházet se se studenty online na seminářích a cvičeních v plném rozsahu. Setkalo se to s kladnou odezvou ze strany studentů, a to nejen v závěrečné evaluaci, ale i během semestru, kdy nám někteří studenti spontánně projevovali vděk a oceňovali naše nasazení ve srovnání s přístupem jiných institutů.

3. Dodržování rozvrhu. I když byl rozvrh připravován před nástupem koronaviru a zavedením distanční výuky, shodli jsme se, že se jím budeme řídit i nadále, aby nedocházelo ke kolizím a termíny výuky nemusely být těžko hledány mezi vyučujícími a studenty.

Univerzita se snažila vyrovnat s novou situací, jak mohla. Byly zřízeny internetové stránky s aktuálními informacemi, proběhla řada školení, studentům byla dopřána značná míra hájení v souvislosti se skládáním zkoušek (prakticky všechny zkoušky mohly být přesunuty na další rok; vyučující byli nabádáni k tolerantnímu hodnocení, bylo povoleno používání běžně nepovolovaných pomůcek atd.), univerzita zajistila licenci na Zoom a BigBlueButton a zvýšila ‚průtok‘ dat, aby nedocházelo k výpadkům při používání Moodlu, hlavní platformy distanční výuky. Za nedostatky lze označit jisté protichůdné a často zpožděné informace, což lze v dané situaci pochopit.

Moodle se stal základním médiem výuky i komunikace směrem ke studentům. Protože se lektor během semestru snažil kombinovat různé online služby (Zoom, BBB, Google Docs), aby vynucená dálková forma výuky byla studentům kompenzována větší různorodostí metod a aby nebyli příliš znevýhodňováni ti, kteří měli technické problémy při práci s určitým médiem, Moodle představoval pojítko mezi jednotlivými virtuálními učebními prostory. Do Moodlu byly zadávány všechny materiály, informace a komentáře, ale i odkazy na média, se kterými se v dané fázi výuky pracovalo.

V *Češtině 2* a *Produkcí* jsme nejdříve využívali Google Docs jako svého druhu chatovacího programu, v němž všechno napsané zůstává a může být později využito (např. exportováno do souborů .docx či .pdf, kopírováno do pozdějších lekcí jako základ další práce atd.). Postupem času jsme přecházeli na Zoom a BBB, aby se studenti rozmluvili. Google Docs jsme jako komunikační platformu nakonec opustili a využívali ho spíše místo tabule. Funkci tabule má sice i Zoom (nikoli, pokud je využíván v internetovém prohlížeči) a BBB (podle mě přehlednější a intuitivnější než Zoom a navíc má v sobě zabudovaný malý kolaborativní editor, „sdílené

poznámky“), ale Google Docs nabízí více funkcí, a navíc v něm bylo možné navazovat na starší aktivity.

V literárněvědném semináři jsme střídali Google Docs a BBB podle probíraného tématu (některá poetologická témata a práce s textem se více nabízela pro psanou komunikaci; volnější diskuse nad texty probíhaly ústně). Google Docs se zde velmi osvědčil: zdržení, které měla na svědomí distanční forma vyučování, bylo kompenzováno možností vyjadřovat se v diskusi simultánně a pohybovat se volně v rámci programu semináře, takže různé osoby v témže okamžiku psaly svá vyjádření k různým bodům, pak reagovaly jedna na druhou, lektor mezitím připojoval své komentáře atd. Povedlo se nám zintenzivnit práci tak, že se v diskusích nakonec nashromáždilo více příspěvků, než by tomu zřejmě bylo při prezenční výuce. Někteří účastníci se vyjádřili pochvalně v tom smyslu, že psaná forma a možnost vyjadřovat se simultánně je zbavují ostychu před kolegy a umožňují jim projevit se, zatímco při prezenční výuce by raději spíše poslouchali...

Postřehy ohledně učebních metod a využívaných médií od studentů lektor sbíral od začátku semestru. Chtěl se průběžně přesvědčovat o jejich efektivitě a případně reagovat na výhrady obměnou stylu práce. V literární vědě se ukázalo, že navzdory výhodám (viz předchozí odstavec) studentům přece jen chybí bezprostřední kontakt, přinejmenším hlasový. V jazykových kurzech jsme se s kolegyní řídili potřebami studentů, jak se postupně vyvíjely. Na začátku bylo třeba nastolit určitý systém, navázat kontakt, ‚rozvázat jazyky‘, a hlavně připomenout gramatiku a pravopis pozapomenuté během zimních prázdnin; k tomu byl vhodnější Google Docs. Později bylo třeba rozvíjet mluvení, spontaneitu, rychlost reakcí; k tomu jsme využívali Zoom/BBB.

Zkoušky probíhaly také distančně. Pro písemnou zkoušku po *Češtině 1* jsme studentům nabídli několik způsobů odevzdání (vytištěný záznamový arch vyplněný ručně a oskenovaný; řešení napsaná na volný list a oskenovaná; záznamový arch vyplněný na počítači; vše odesláno e-mailem). Ústní zkouška probíhala přes BBB (Zoom nebyl univerzitou pro zkušební účely povolen), studenti se mohli rozhodnout, zda si zapnou kameru, nebo ne. Výsledky byly srovnatelné s minulými roky, kdy se zkoušky konaly prezenčně.